

JAETTU KANSA JA YHTEINEN LAMPPUÖLJY

Viimeaikaiset tapahtumat Euroopan kaakkoiskulmalla ovat osaltaan nostaneet vuoden 1918 tutkimuksen arvoa Suomessa. Suomen historiassa on suuri musta tai punainen aukko maan itsenäistymisen jälkeisten tapahtumien kohdalla. Yksi maailman verisimmistä sisällissodista unohdettiin noin kahdeksankymmenen vuoden ajan.

Suomessa oli vuonna 1917 jo melkoisia teknillisiä järjestelmiä: vesi-, maantie- ja rautatieliikenne, lennätin ja puhelin, kaupunkien vesirakennustekniikka. Valaistukseen käytettiin öljylamppuja siellä mihin sähkö ei vielä ulottunut. Suuri osa kansalaisista oli riippuvaisia ostettavista kulutushyödykkeistä, joiden saatavuuden katkeaminen johti vaikeaan pula-aikaan. Maaseudun tilaton väestö ja kasvava kaupunkilaisten joukko ei pystynyt tuottamaan omia elintarvikkeitaan.

Kulutusta oli rajoitettu jo vuodesta 1914. Keisarikunnan sotilashallinto yritti huonolla menestyksellä luoda säännöstely- ja valvontajärjestelmää, jonka avulla olisi estetty mustan pörssin kauppa. Käytännössä Suomi muodostui kulutustarvikkeiden läpijuoksumaaksi. Salakuljetus muodostui todelliseksi kansanhuviksi sekä itä- että länsirajalla samaan aikaan kun osa väestöstä joutui kiristämään nälkävyötä. Arkistoista on luettavissa kertomuksia järjestäytyneestä salakaupasta, jotka nyt identtisinä uutisina koskevat Balkanin aluetta.

Todellinen kulutustarvikekriisi seurasi keväällä 1918, jolloin idänkauppa katkesi. Vaasan senaatti perusti kauppa- ja teollisuuskomisionin huolehtimaan korviketeollisuudesta ja elintärkeiden hyödykkeiden kaupasta. Kaikkein hankalin tilanne oli elintarvikkeiden sekä poltto- ja voiteluainekesymysten osalla. Suomessa jouduttiin kokeilemaan rehuselluloosan syöttämistä ihmisille – kylläkin huonoin seurauksin – ja

SISÄLLYS:

3	Pääkirjoitus
5	Suomalaista autokauppaa vuonna 1900
Henrik Wager
9	Soratiet kuntoon
Matti Turunen
16	Miten Tampere sai trolleybussit
Janne Peltola
28	Henki ja materia – Beatles musiikkiteknologian vajastajana
Janne Mäkelä
37	Vaasan rantamyly
Tuija Mikkonen
46	Pappersmaskinen 200 år
Anders Lund
52	Nokianvirrasta Nokian virraksi
Jukka Kiviluoto
58	Keskustelua
62	Kirja-arvostelut
66	THS ry
67	Uutiset
69	Abstracts

syksyllä 1918 maasta lopuivat lamppuöljyn lisäksi moottoripolttoaineet.

Itsenäisen maan viranomaiset eivät usko- neet voivansa jatkaa tuloksetonta valvontaan ja rangaistuksiin perustuvaa säännöstelyä. Kulutustavaroiden kauppa järjestettiin uudelleen, hämmästyttävää kyllä perustu- vaksi vapaehtoiseen valvontaan ja reheli- seen liiketoimintaan. Syksyllä 1918 luotet- taviksi tunnetut suomalaiset öljy-yhtiöt sopi- vat säännöstelystä ja perustivat Öljy-Osake- yhtiön, jonka oli tarkoitus huolehtia keskite- tystä poltto- ja voiteluaineiden kaupasta Suomessa. Neste Oy:n prototyyppi oli syn- tynyt. Vapaehtoinen säännöstely kuitenkin toimi kohtuullisesti jo talvella 1918–1919, ja kansainvälinen kauppa käynnistyi muu- tamassa kuukaudessa seuraavana keväänä. Öljy-Osakeyhtiö kauppa- ja teollisuusko- misionin säännöstelyorganisaation tavoin tekivät itsensä nopeasti tarpeettomiksi.

Miten kansa saatiin yhtenäistymään vuoteen 1939 mennessä? Kysymys ei ollut pelkästään ideologinen, vaan itsenäisen kansakunnan rakentaminen vaati aktiivisia toimia yhteiskunnallisten erojen tasoit- tamiseksi taloudellisesti toimivia teknologia- järjestelmiä rakentamalla ja huolehtimalla kansalaisten toimeentulosta ja tulevaisuu- denuskosta. Demokratian paras taitaa olla toimiva viemäri, vesijohto ja valaistus- neuvo.

Suomen itsenäistyminen vaati teol- lisuuden, tekniikan ja kaupan harjoittajilta harvinaista selvänäköisyyttä, joka on muiden vuoden 1918 tapahtumien tavoin unohdettu aktiivisesti. On ollut hyvin helppo kertoa pula-ajan taloudellisista rik- koksista ja väärinkäytöksistä, mutta tämä ei saa aiheuttaa sitä että kahdenkymmenen vuoden aikana tapahtuneen kummallisen kansallisen yhtenäistymisen koko totuus jää kertomatta. Kestävän kehityksen takaami- nen kun edellyttää yhteiseen hiileen puhaltamista.

Panu Nykänen

Tekniikan Waiheita on Tekniikan historian seura ry:n kustantama aikakauslehti. Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden tilaushinta on 120 mk/ vuosi. Irtonumerohinta 30 mk. Tilauksen voi tehdä sähköpostitse (ks. toimituksen osoitteet).

Tekniikan Historian Seura ry:n jäsenille lehti lähetetään jäsenetuna. Kestotilaus jatkuu ilman eri uudistusta tilauksen peruutukseen asti. Tilauksen voi peruuttaa ilmoitamalla asiasta toimitukselle. Toimitus myy lehden vanhoja numeroita irtokappaleina mikäli niitä on jäljellä.

Tilaukset ja osoitteenmuutokset: PL 165, 00171 Helsinki.

Lehti vastaanottaa julkaistavaksi kirjoituksia teknologian historian eri aloilta. Aineiston jättö lokakuun numeroon 3/ 99 viimeistään 1. syyskuuta.

Tekstit pyydetään kirjoittamaan riit- tävillä marginaaleilla 2-rivivälillä yhdelle puolelle arkkia. Lähetukseen toivotaan liitet- täväksi tekstitiedosto korpulla.

Mikäli kirjoitus on primaaritutkimus, käytetään nootituksessa loppuviitteitä. Jos kirjoitus on lyhennelmä, noottien määrä pyritään supistamaan minimiin ja kirjallisuutena mainitaan alkuperäinen teksti.

Lehti ottaa arvosteltavaksi alalta kirjoitettuja julkaisuja, painotutotteita ja näyttely- käsikirjoituksia.

Lehti ei palauta pyytämättä lähetettyjä tekstinäytteitä tai valokuvia. Valokuvien käsittelystä pyydetään sopimaan erikseen toimituksen kanssa.

Artikkelien sisällöstä ja niissä esiintyvistä mielipiteistä ja kuvien julkaisuoukeudesta vastaa kirjoittaja.

TOIMITUSNEUVOSTO

Lars Hukkinen, Pertti Kaarna, Georg Haggren, Tuula Kuusisalo, Karl-Erik Michelsen, Panu Nykänen